

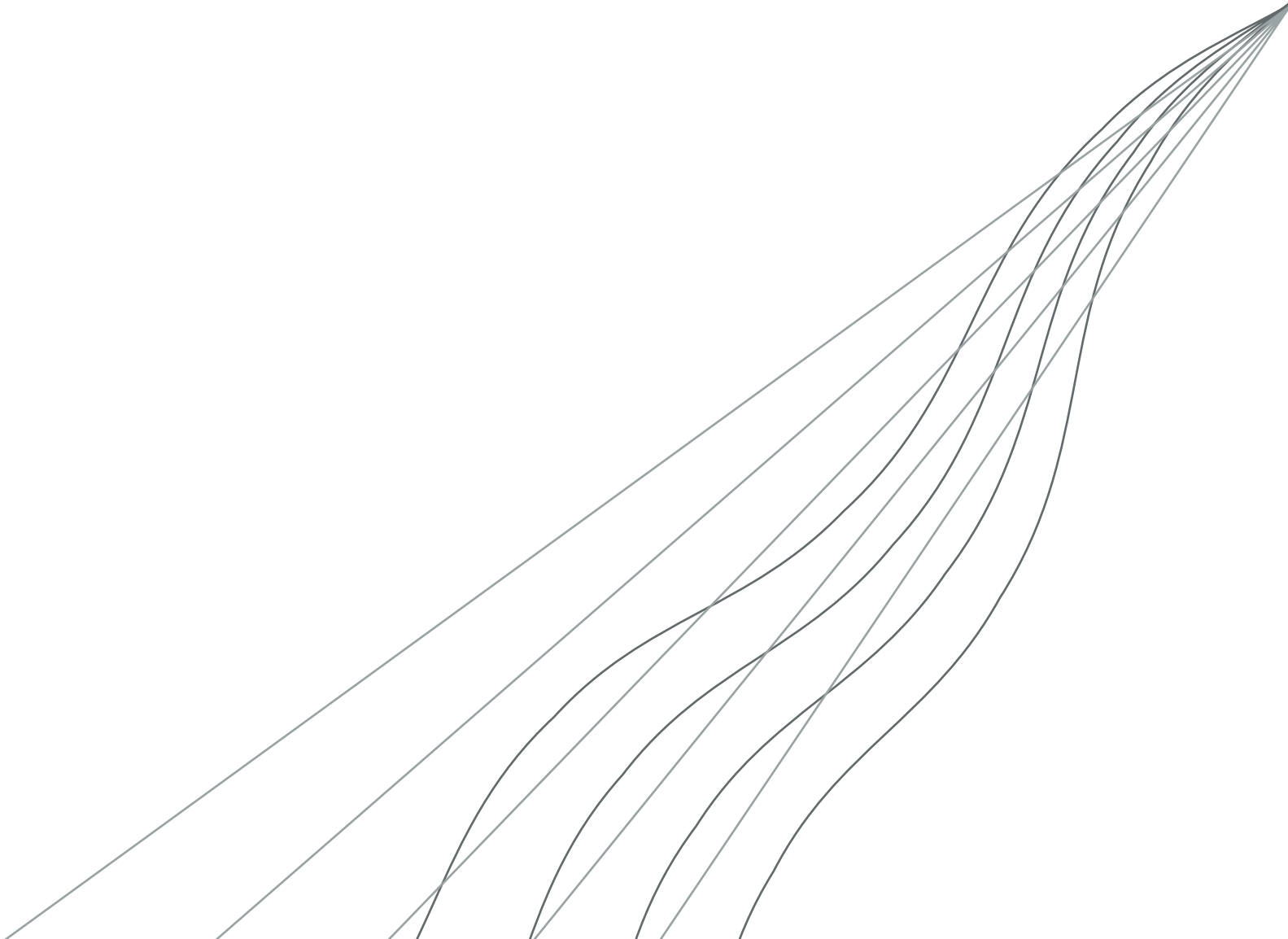
Fotofars

Una mirada als fars a través de la
fotografia contemporània

GUIA DE L'EXPOSICIÓ

Port de Barcelona

L'exposició FOTOFars. Una mirada als fars a través de la fotografia contemporània forma part de l'objectiu del Port de Barcelona d'apostar per la conservació del patrimoni artístic i marítim i de la seva difusió i divulgació. Aquesta exposició complementa la política que el Port de Barcelona ha estat duent a terme per posar en valor els fars com a edificis patrimonials: la rehabilitació del Far del Llobregat, l'exposició permanent dels estris i maquinària dels senyals marítics al llarg de la història en el Far del Llobregat, les visites als fars, el vídeo de la història viscuda del Far del Llobregat...

Els fars, amb una gran diversitat de formes arquitectòniques adaptades a la seva funció i a les característiques dels llocs privilegiats del paisatge on s'han aixecat per ser visibles, han fet de guies senyalitzant el camí a tot tipus d'embarcacions i s'han convertit en un dels baluards de la navegació i el comerç marítim des dels seus inicis. Cadascun d'ells té una importància real i simbòlica i s'han anat consolidant al llarg del temps com a guies per a la navegació marítima.

Els Fotofars és una col·lecció de fotografies nascuda de la idea de voler fer un homenatge als senyals marítics que gestionava en els anys 90 el Port de Barcelona.

La sèrie *Fotofars* està integrada per tretze imatges creades per algun dels principals fotògrafs de l'època: Manel Esclusa; Xavier Miserachs; Toni Vidal; Xavier Marrot; Pep Callís; Xavier Marty Sancho; Consuelo Bautista; Joan Tomás; Juanjo Martínez; Andreu Reverter Sancho; Lluís M. Castellà i Bel; Kim Manresa, i Agustí Carbonell. Són visions personals que defugen sovint de la funció descriptiva i que han esdevingut elles mateixes un exemple de la creativitat de la fotografia catalana contemporània.

D'aquestes fotografies, realitzades amb tècnica diversa i amb una cronologia que va des de l'any 1996 a l'any 2008, se'n guarden exemplars numerats i proves d'artista, sempre signades per l'autor/a. La presentació inclou un breu text amb la història i descripció de cadascun dels fars i un perfil bibliogràfic del fotògraf i la fotògrafa.

El Port de Barcelona va publicar aquestes fotografies al llibre Col·lecció d'Art del Port de Barcelona, de l'any 2004, i van ser lliurades com a regals institucionals de Nadal.

Aquesta exposició vol ser un reconeixement més a l'art fotogràfic i als fars, uns testimonis vius, símbols de cada port i de la mar.

Antecedents

Per explicar la història dels fars cal que ens remetem a molts segles abans, quan la navegació era a vela i rem i no existia el motor.

La paraula far (*pharus*, del llatí i *pharos*, del grec, “llum” o “lluenter”) prové de l’antic Egipte, del primer far que es coneix, situat a Alexandria, a l’illa de Pharos, d’aquí el seu nom. El far d’Alexandria, construït al segle III aC en època hel·lenística, per l’arquitecte Sòstrat de Cnidos, va ser una de les set meravelles del món antic. Malauradament, al segle XIV diverses inclemències l’enderrocaren.

A la península Ibèrica, el més antic d’època romana (s. I-II dC) és la torre d’Hèrcules, a la Corunya (Galícia,) encara que el seu aspecte actual correspon a una restauració que es va fer al segle XVIII.

A l’edat mitjana, un far o faró, era una foguera que servia per fer un senyal per avisar de perills, posició al territori, etc. Aquests senyals podien fer-se a qualsevol part del territori, aprofitant la bona visibilitat. Si aquests senyals es trobaven a torres, s’incrementava la visibilitat i la feia més efectiva. Aquest conjunt de far i torre s’anomenava talaies, torres de guaita o torres de moro. La funció era clara, avisar de perills, arribada d’algú, embarcacions, utilitzar-se per la defensa en situacions de guerra, etc. L’evolució dels fars en època mitjana no va ser intensa, fins que l’any 1782, l’enginyer Teulère va reemplaçar les fogueres i llums d’oli, per llums de reflectors parabòlics.

A Catalunya, fins al segle XX als far se’ls anomenava llanterna o fanal. Fou en aquest segle quan els fars i balises prengueren importància, gràcies al físic francès Agustí Fresnel i la seva invenció de lents esglaonades o de dent de serra, compostes per un vidre central envoltat d’una sèrie d’anells, que va permetre la construcció de grans lents d’un punt local. El primer far amb aquesta lent fou instal·lat a Chassiron, l’any 1823, al far de Cordouan. Anys més tard, Fresnel juntament amb l’astrònom Aragó van inventar les llums de tortes concèntriques, que produïen una intensa llum, dirigida horitzontalment.

Durant el segle XX la modernització i la tecnologia van millorar el sistema de guia i de senyals marítims, i els van transformar en sistemes moderns de navegació i localització per mitjà de satèl·lits, GPS, telecontrols, aplicacions mòbils, etc.

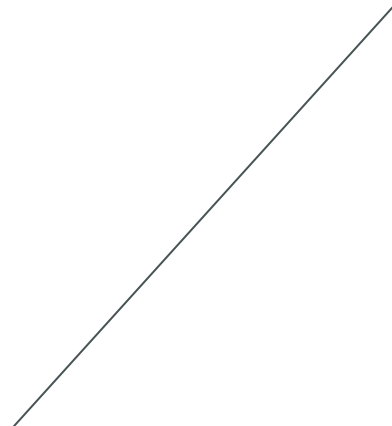
Els fars a Catalunya

Al llarg dels 500 km de la costa catalana hi ha més d'una vintena de fars; des del far de s'Arenella, el més al nord situat a la punta s'Arenella, –al litoral del Port de la Selva–, fins el darrer, a la punta sud, el far de la punta de la Senieta, al migjorn català –situat dins el port natural dels Alfacs, a Sant Carles de la Ràpita.

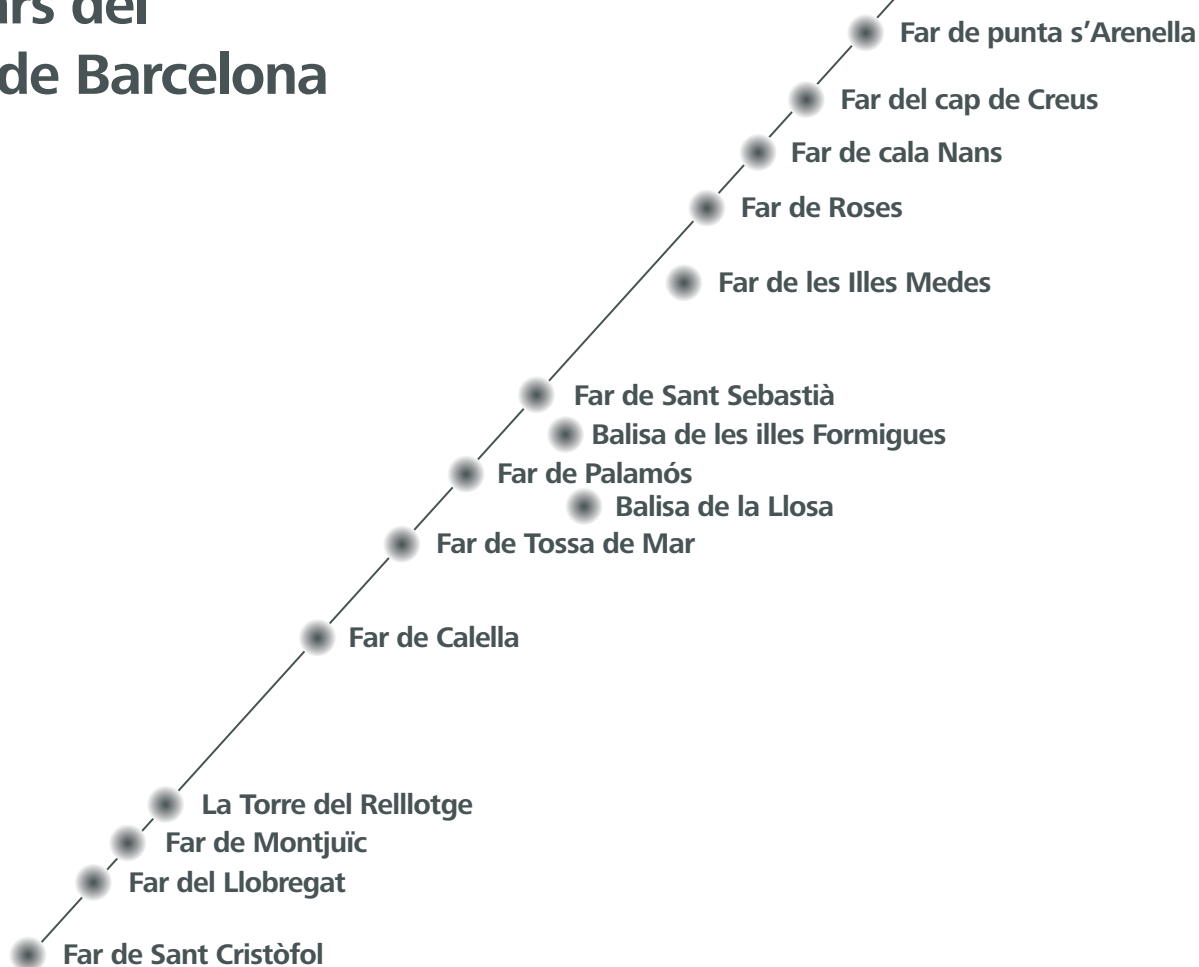
El Port de Barcelona dintre de les seves competències té assumides per llei la gestió i conservació de tots els senyals marítics d'ajut a la navegació de la província marítima de Barcelona així com els seus propis senyals del recinte portuari de Barcelona. No hem de confondre el concepte de la província de Barcelona amb el de la província marítima de Barcelona, aquesta última es compon de la unió d'una trentena de províncies marítimes que formen el territori del litoral des de la costa de Vilanova fins a França i que està dividida en tres districtes: Vilanova i la Geltrú (BA-1), Barcelona (BA-2) i Arenys de Mar (BA-3).

El conjunt de fars que mostra aquesta exposició és una representació de 13 fars del territori català i que són gestionats pel Port de Barcelona, incloent-hi el Far de Calella de Mar i el Far de Palamós, que encara que no són visibles en aquestes fotografies també en formen part.

La majoria d'aquests fars van ser construïts durant el regnat d'Isabel II, en un programa arranjat pel primer ministre O'Donnell, amb l'objectiu d'il·luminar la, llavors, "fosca costa espanyola". El primer període de construcció va comprendre els anys 1852 a 1868. Després es van anar afegint fars complementaris i de reforç. Alguns dels fars remarcables d'aquesta costa catalana són, per exemple, el de Sant Sebastià, que és el far espanyol i europeu que té més abast lumínic, es pot veure amb normalitat a 32 milles. També és de destacar el far de cap de Creus, el més oriental de la península Ibèrica o el del Llobregat, el far en actiu més antic de Catalunya, en l'actualitat dins de la ciutat de Barcelona.

Els fars del Port de Barcelona

Per saber-ne més...

ALEMANY, J (2006), *Els fars de Catalunya*, Barcelona, Autoritat Portuària de Barcelona

VAA (2010): Els fars de Catalunya. De nord a sud per la costa. Guies turístiques de Catalunya. Direcció General de Turisme (Generalitat de Catalunya). <http://espaifarvng.cat/wp-content/uploads/2018/02/Els-fars-de-Catalunya.pdf>

Fars i balises de la xarxa litoral. El Port de Barcelona. <https://contentv5.portdebarcelona.cat/cntmng/guestDownload/direct/workspace/SpacesStore/83b19daa-661e-4b19-ab8a-57c7de4451cf/ca.fars.ok.pdf>

La Torre del Rellotge

1996

La primera llanterna construïda al port de Barcelona data de l'any 1697, quan es va acabar de completar el cap del moll primitiu. Aquesta llanterna estava formada per una torre alta composta de dos cossos de secció quadrada acabats amb un fanal. La disposició que es va donar al dic, però, va presentar aviat greus problemes que van accelerar la necessitat de prolongar-lo. Les obres, iniciades després del final de les guerres de successió, van completar-se l'any 1772.

Aquell any es van acabar també diversos edificis i magatzems, entre ells una torrassa piramidal de pedra, al vèrtex de la qual es va col·locar una llanterna que s'encenia les nits més fosques. Aquesta torrassa va romandre després inutilitzada fins al 1911, quan s'hi va incorporar un gran rellotge de quatre esferes que assenyalava l'hora als navegants i obrers del port. Aquesta estructura es conserva avui dia com a monument històric, i es coneix popularment com "la Torre del Rellotge".

Les obres del port de Barcelona van continuar al llarg dels anys i el far es va anar quedant més terra endins a cada ampliació. Això va provocar la construcció de diversos fars, fixos o provisionals, que inevitablement quedaven en desús i eren substituïts per d'altres. En un moment en què sistemes de posicionament i orientació més sofisticats releguen els fars a una tasca complementària, encara queden records d'aquelles èpoques, no tan llunyanes, en què els vaixells necessitaven una llum a l'horitzó per arribar a bon port. La Torre del Rellotge n'és un bon exemple, que constitueix, a més a més, una llegenda viva de la història portuària de Barcelona.

15

MANEL ESCLUSA I CANALS

(Vic, 1952)

Considerat un dels fotògrafs més prestigiosos d'Europa, estudià Mestratge Industrial i, entre 1966 i 1976, treballà al costat del seu pare en fotografia aplicada. Va ser el seu pare qui li va ensenyar que la realitat i la vida mateixa es poden contemplar des de diferents angles; i que la millor foto és la que es visualitza i es grava en la memòria, sense càmera ni necessitat de revelar-la, ni treure-la a la llum.

Al llarg de la seva trajectòria ha compaginat la faceta artística amb incursions més enllà de la fotografia, com ara l'acció i la instal·lació, amb altres tasques com la docència.

Manel Esclusa és autor d'una vasta obra sovint marcada per una intensa experimentació amb les llums de la nit i els jocs d'ombres. Ha estat mereixedor de diversos premis i la seva obra ha estat objecte de diverses publicacions i s'ha exposat a les sales més rellevants del país i d'arreu del món.

Fotografia realitzada al far de Sant Sebastià, a Palafrugell,
el 10 de novembre de 1997, entre 17:30 i les 18 hores.

Far de Sant Sebastià

1997

La tradició catalana relata que a principis del segle XIX el monjo que tenia cura de l'ermita de Sant Sebastià, situada prop d'aquest cap de la costa empordanesa, també s'encarregava —a canvi d'almoïna— d'encendre i de vigilar un llum marítim que servia per auxiliar els pescadors que treballaven de nit. No gaire temps més tard es va construir a només 600 metres d'aquest punt estratègic, entre Palafrugell i Llafranc, el far de Sant Sebastià, que dominava un paisatge esplèndid.

Segons el Pla d'Enllumenat havia de ser el far més important de Catalunya, l'únic de primer ordre. Va ser inaugurat l'1 d'octubre del 1857. Una ressenya de l'època relata la inauguració del far d'aquesta manera:

“Com havia disposat el Govern de S.M., s'ha constatat, el primer d'octubre de 1857, l'obertura d'aquest far tan esplèndid i bonic de primer ordre que, sota la direcció de l'enginyer Sr. José Mª Faquiner, acaba de construir-se sobre el Mediterrani a les costes de la província de Girona, a tres quarts d'hora de la Gran Vila de Palafrugell, prop de l'ermita de Sant Sebastià i del cap que du el mateix nom, amb una alçada de 167 metres sobre el nivell del mar.”

L'edifici és el més gran d'entre els fars construïts el segle XIX. Es tracta d'un conjunt format per la torre-far i altres dependències complementàries que l'envolten. La torre és de planta circular. Actualment la seva òptica fa un llampec cada cinc segons. La gran altura sobre el mar i una potència de 3.000 W fan que es divisi fins a 58 milles, és a dir, més de 100 quilòmetres.

17

XAVIER MISERACHS

(Barcelona, 1937-1998)

Xavier Miserachs va dedicar tota la vida a la fotografia, primer com a amateur i després com a professional. La seva obra es caracteritza per tenir una visió aguda, sovint enfrontada amb el que ell entenia com la cultura fotogràfica dominant de l'època.

Autor d'abast recorregut, participà en diverses exposicions, creà el seu propi estudi on va alternar encàrrecs com a fotògraf professional amb la realització de les fotografies, que posteriorment van donar lloc als seus emblemàtics fotollibres, obres fonamentals de l'avantguarda fotogràfica de la dècada dels seixanta. També es va fer un nom en el món de la publicitat, el reportatge, la fotografia editorial, la docència i el cinema. Al final dels seus dies es va interessar per l'escriptura amb la voluntat de deixar testimoni de la seva visió de la fotografia.

Xavier Miserachs va morir el 14 d'agost de 1998, poc després d'haver rebut, aquell mateix any, la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

Fotografia realitzada al far de Llobregat, a Barcelona,
el dia 6 de novembre de 1998, entre 17.30 i 18.30 hores.

Far del Llobregat

1998

Se sap que en aquest indret, uns terrenys pantanosos fins fa ben pocs anys, hi havia existit una torre en la qual s'encenien focs per senyalar els baixos al·luvials que el Llobregat generava en la seva desembocadura i reconèixer el Port de Barcelona. Però no es fins l'any 1845 que s'aprovà el projecte actual, de l'aleshores director del port, l'enginyer Simón Ferrer. Les obres van ser enllestides el 1852, any en què el far s'encén per primer cop.

El Far del Llobregat, de 32 metres d'alçada sobre el nivell del mar, és l'únic dels construïts sobre terrenys sorrencs d'un delta que ha arribat fins als nostres dies. Els altres fars erigits sobre deltes de rius (Buda, Malandar, Torre del Mar, per exemple) han sucumbit a la regressió del terreny i a l'acció de les aigües. Tanmateix, aquest far també va passar moments difícils. Si en el moment de la seva construcció la línia de costa estava situada a 300 metres, cent anys mes tard, el 1950, durant un temporal la platja va arribar fins al mur exterior del far, el qual es va esquerdar i calgué procedir a realitzar obres urgents de defensa. Durant els temporals de 1954, el recinte del far esdevé una illa enmig del delta del Llobregat. Finalment el marge d'escullera del moll d'Inflamables, avui moll de l'Energia, va assegurar-ne la pervivència. Així mateix, la construcció del far de Montjuïc va fer perillar la seva existència.

Les obres de desdoblament del moll i l'ampliació del Port de Barcelona, el van convertir altre cop en un far de terra endins, erigit en testimoni del creixement del port per a futures generacions.

19

TONI VIDAL

(Es Castell, Menorca, 1937)

És autor de fotografies de personalitats vinculades a la història i a la cultura de Catalunya i de les carpetes *Roques* (1987) i *Menorca* (1991), amb textos de diferents poetes.

En la seva carrera com a fotògraf, les seves obres han estat objecte d'exposicions individuals en galeries d'àmbit nacional i europeu, com són la Fundació Joan Miró, de Barcelona, l'Institut i Museu de Geologia i Paleontologia de la Universitat de Tübingen, Alemanya i l'Egg Gallery, de Tòquio. També ha realitzat cartells i és autor de fotografies de diversos llibres, entre els quals destaquen *Ceràmica ibèrica*, *Dalí*, *Arquitectura rural menorquina*, *El juguete en España*, *Beetparhoven*, i *L'Hospital Clínic de Barcelona*.

L'obra de Vidal té un registre ampli. Els seus temes preferits són el retrat, els oficis artesans, l'arquitectura i el paisatge, sobretot roques i el mar, i festes i llocs emblemàtics de la seva illa natal. Escenaris naturals i situacions vitals captades amb sensació de fluïdesa.

0/00

Xavier Hurrot

Fotografia realitzada al far de Montjuïc, a Barcelona,
el dia 16 d'octubre de 1999, a les 19.45 hores.

Far de Montjuïc

1999

Ja en els detalladíssims dibuixos que va realitzar l'artista flamenc Anton Van der Wyngaerde l'any 1563, al cim de la muntanya de Montjuïc hi és representada una gran torre quadrada, la torre de guaita i de senyals que és documentada des del segle XI. La posterior construcció del castell va comportar que aquest indret privilegiat deixés d'usar-se per als senyals marítims.

Les ampliacions que van realitzar-se al Port de Barcelona durant la segona meitat del segle XIX van deixar inoperant l'antic far del port, l'actual Torre del Rellotge. Calia un nou far que donés major abast geomètric al far del Llobregat, ja en funcionament. L'any 1896 van iniciar-se a la falda de Montjuïc les obres d'una primera estructura provisional que va entrar en funcionament deu anys més tard. El primer far era un senzill edifici de 9 x 7 metres, construït sobre una terrassa de la muntanya, a 108 metres sobre el nivell del mar, que allotjava una làmpada Maris de petroli.

La poca intensitat d'aquesta làmpada va comportar la instal·lació d'un nou sistema consistent en una làmpada incandescent de 3.000 bugies, visible a una distància de trenta milles. Ja amb el tema lumínic solucionat, el 1917 s'aprova el projecte definitiu encarregat a l'enginyer Josep Cabestany i l'obra que avui coneixem comença l'any 1933. El far s'encén per primera vegada el 31 d'agost de 1925, donant la característica de dues llampades blanques cada 10", 26 milles d'abast i 108,45 m d'elevació sobre el nivell del mar.

Les seves instal·lacions i maquinària van ser les més modernes de l'època i han arribat fins als nostres dies sense haver-ne de fer cap substitució important. L'edifici està format per tres cossos rectangulars amb una torre cilíndrica de 13 metres.

21

XAVIER MARROT

(Sabadell, 1970)

Xavier Marrot va estudiar fotografia general i creativa a l'acadèmia l'IDEP de Barcelona, i ha participat en diversos tallers i seminaris impartits per Humberto Rivas, Jaume Balanyà i Txema Salvans. Ha realitzat, també, un seminari de fotografia estenopecica al Barcelona Centre d'Imatge.

El 1998 inicia a Menorca un reportatge sobre fars, que continua l'any següent a les illes Canàries, el sud de França i la costa catalana. El fruit d'aquesta tasca va exposar-se a la Biennial de la Primavera Fotogràfica de Barcelona del 2000. La seva obra ha estat exhibida en diverses sales com són: la casa Golferichs, l'Ateneu de Cerdanyola del Vallès, el Museu Marítim de Badalona, la Sala d'Art Jove de Catalunya, entre d'altres.

La qualitat artística del seu reportatge fotogràfic sobre els fars és el que va fer decidir al Port de Barcelona encarregar a aquest autor la fotografia del far de Montjuïc.

Fotografia realitzada al far de cap de Creus,
el 12 d'octubre de 2000, al capvespre.

Far del cap de Creus

2000

Al final de la serralada pirinenca, a l'extrem més oriental de les costes peninsulars, s'aixeca el penya-segat del cap de Creus. El far se situa a 400 metres del seu punt més sortint, en el lloc que havia ocupat una antiga torre de guaita. Des de la població més propera, Cadaqués, situada a sis quilòmetres, hi menava un camí de cabres –avui una sinuosa carretera–, de manera que l'avituellament havia de fer-se per mar. La tramuntana ha fet costat, al llarg dels anys, a aquesta imatge d'inaccessibilitat.

L'edifici original és d'una sola planta, quadrat, fa 12,75 metres de costat i sota la teulada inclinada acull els antics habitatges per als faroners, el magatzem i l'habitació de l'enginyer. La torre quadrada, de 7,40 metres d'alçada, s'aixeca des de la part central de l'edifici.

El far es va encendre per primer cop el 29 de juliol de 1853, i l'enllumenat es feia a través d'una làmpada mecànica de rellotgeria amb dos blans, que es va fer servir amb oli d'oliva, parafina i petroli, successivament. El 1916 es va canviar per un enllumenat d'incandescència de vapor de petroli a pressió Chance.

A partir de 1951 va haver-hi una sèrie de projectes de modernització i electrificació, que van suposar la instal·lació d'una nova llanterna aèromarítima Racional, de cúpula diàfana i 2,45 metres de diàmetre, així com una nova òptica BBT de 250 mil·límetres de distància focal. El 10 d'octubre de 1962 va entrar en funcionament amb l'aparença actual, llampurnejos blancs i 13 milles d'abast nominal. La singularitat i bellesa de l'indret que acull el far l'han fet escenari de diverses pel·lícules.

23

PEP CALLÍS

(Olot, 1949-2006)

Reconegut com un dels més genuïns representats del món del cinema i de la fotografia de les comarques gironines. Va començar a introduir-se en el món professional a través del cinema amateur. Des d'aleshores, fins a la seva mort, ha estat autor d'un nombre important de treballs filmogràfics en àmbits diversos com l'institucional, l'industrial, el científic o el publicitari.

Com a fotògraf va cobrir temàtiques que van des de l'arquitectura i la decoració fins a la fotografia aèria o la il·lustració de llibres i catàlegs. En el capítol creatiu, l'any 1978 va ser guardonat amb el Premi Nacional de Fotografia OSRAM. Va dur a terme tasques de fotografia per a museus, va exposar en diverses sales i va impartir classes de fotografia. També és autor de les imatges de llibres fotogràfics, entre els quals destaca la col·lecció "Olot: imatges per a la memòria".

Pep Callís va morir durant les festes de Nadal de l'any 2006.

Fotografia realitzada al far de cala Nans,
el mes de juliol de 2001, a l'alba.

Far de cala Nans

2001

Abans de construir-se aquest far, els pescadors de Cadaqués ja situaven un llum en l'ermita propera per guiar les embarcacions. El far de cala Nans, construït al costat d'aquesta cala, es va inaugurar l'1 de setembre de 1864 amb la funció d'indicar el límit sud de la badia de Cadaqués.

El far era molt petit i va ser catalogat en un primer moment com de 6è ordre. Originalment tenia una planta de 60 m² i una torre de 7 metres d'alçada, que se situava a només 35'5 metres sobre el nivell del mar. La seva primera llanterna era de la casa francesa Henry Lepaute i cremava oli i era visible fins a 10 milles de distància.

El far va anar incorporant les millores tècniques aparegudes durant els anys posteriors, amb la instal·lació d'una nova làmpada Maris, que cremava primer parafina i després petroli, fins que una Reial ordre del 1917 li va assignar per identificar-lo un ritme de tres ocultacions de llum, que va donar com a resultat l'actual de 4+1 llampurnejos blancs i un abast de 12 milles.

L'automatització va permetre que el control del far es realitzés des del far del cap de Creus i l'edifici, sense un faroner que hi visqués, es va anar deteriorant fins al punt que, durant els anys 80, es va suggerir la seva demolició i la construcció d'una nova torre. L'oposició dels veïns de Cadaqués, que el consideren part del seu patrimoni històric, va propiciar la seva restauració i ha permès que la construcció original del far de cala Nans, situada en aquest excepcional espai protegit, arribi fins als nostres dies.

25

FRANCESC X. MARTY

(Badalona, 1959)

Des de molt jove sent una profunda atracció pel món de la imatge i de la comunicació. Es diploma en Disseny Gràfic a la Llotja de Barcelona i cursa la carrera de fotografia al Centre d'Estudis de la Imatge (CEI). Completa els seus coneixements tècnics amb cursos i seminaris específics sobre diverses tècniques fotogràfiques.

De la mà del poeta Joan Brossa, és introduït en l'àmbit cultural i artístic de Barcelona. Al llarg de la seva trajectòria professional ha rebut diversos premis com són el Premio Nacional de la Crítica, en la secció de millor edició i presentació per un retrat de Joan Brossa o el Premi Nacional de Produccions Audiovisuales de Cuba, en la secció de fotografia, l'any 1998.

Treballa assíduament en l'àmbit de la publicitat, i també per al sector empresarial i industrial. Actualment utilitza la seva àmplia experiència professional en fotografia tradicional per crear imatges en les quals utilitza les noves tecnologies digitals.

Fotografia realitzada al capvespre
del dilluns 18 de novembre del 2002, amb mar de fons

Balisa de la Llosa

2002

La balisa de la Llosa de Palamós, de forma vagament rodona, té uns 80 metres de diàmetre i només 3,4 metres de fondària. Segons el Pla d'Abalisament hi calia una boia. De resultes del pla, l'escull es va abalisar per primer cop el 1862, cosa que la converteix en la balisa més antiga de Catalunya. Però es va espatllar de seguida.

Després que el Baix de la Llosa, o també Baix Pereira, dins de la badia de Palamós, situat a tan sols quatre metres de la superfície, hagués provocat diversos accidents, la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Palamós va adreçar-se al ministeri de Foment per demanar una senyalització adient.

El senyal marítim de la Llosa va entrar en funcionament el 9 de juliol de 1920.

El primer senyal era una boia AGA de gas acetilè amb un acumulador AK-50. Aquesta va funcionar ininterrompudament fins que el 19 de febrer de 1937, en plena Guerra Civil, el Consell Municipal de Defensa va ordenar-ne l'apagada. La boia va tornar a ser encesa el mes de març del 1939, i va estar en servei fins al gener de 1978, que va quedar malmesa per un temporal i es va substituir per una nova boia. Finalment l'any 1981 va entrar en funcionament la balisa actual, que és alimentada amb energia solar.

Actualment el senyal marítim de la Llosa, que és de color roig amb franges negres s'alça a 10 metres sobre el nivell del mar, cosa que li permet assolir un abast de 5 milles nàutiques.

27

CONSUELO BAUTISTA

(Bogotà, Colòmbia, 1957)

Llicenciada en publicitat per la Universitat de Bogotà Jorge Tadeo Lozano, Consuelo Bautista ha desenvolupat la seva carrera professional essencialment a Barcelona i Espanya. Ha realitzat projectes a Cuba, Colòmbia, Israel, Montenegro, Galícia, Astúries, Barcelona, Marroc, Senegal i Mèxic, lligats a la fotografia documental amb una visió d'autor. Els seus projectes han sigut exposats i publicats en diferents mitjans, revistes, llibres i catàlegs nacionals i internacionals.

Aquesta fotografia ha destacat professionalment en dues vessants, com a fotoperiodista, realitzant la seva tasca diària en els diaris barcelonins i pels reportatges de caire humà -retrats de personatges i de la vida quotidiana-, que han ocupat les portades dels principals dominicals espanyols durant anys. La seva obra s'ha exhibit en exposicions individuals i col·lectives, com són "Fotomercè" (2002), "Cuba, Cuba y Cuba" (1997 – 1998), "Barcelona personalidades" (1993), "Malas calles" (1992), "Fotògrafs contemporanis" (2000), "Fotografia en Catalunya" (1900-1999), "Història de la Fotografia a Catalunya" (2000) i "Sobre la Fotografía (5)" (2018).

Fotografia realitzada al capvespre
del 6 de setembre del 2003, a les illes Formigues.

Balisa de les illes Formigues

2003

Situades davant de la costa de Calella de Palafrugell, les illes Formigues són uns esculls que han protagonitzat nombrosos accidents al llarg de la història. Però aquests petits illots són famosos perquè aquí va tenir lloc la derrota de l'armada francesa l'estiu del 1285.

L'anomenada Batalla de les Formigues va suposar un gir en l'intent del rei francès Felip III l'Ardit de conquerir Catalunya i Aragó. Girona, sota setge des de feia mesos, no podia resistir gaire més i les naus franques i provençals, senyores de la costa nord catalana, realitzaven per mar l'aprovisionament de les tropes franceses. En aquest context, el rei Pere el Gran va fer venir des de Sicília l'armada que comandava Roger de Llúria. La batalla entre les armades francesa i catalana va tenir lloc a les illes Formigues. Inferiors en nombre però superiors en coratge, les tropes catalanes van derrotar completament l'estol francès, i aquest important revés va significar la retirada definitiva de l'exèrcit invasor.

La balisa de les illes Formigues, posada en funcionament l'any 1982, és una columna cilíndrica de 14 metres d'alçada situada al punt més alt de la Formiga Gran. La balisa comprèn, a més de la columna i la llanterna, una base quadrada de formigó que ferma el senyal a la roca i conté els instruments necessaris per al funcionament de la llum, i una escala exterior a la columna que arriba fins a dalt de la balisa per fer el manteniment i la neteja de la llanterna. També s'hi ha construït un petit embarcador i unes escales per accedir des d'aquest fins a la balisa.

29

JOAN TOMÁS

(Barcelona, 1958)

Fotògraf vocacional, va muntar el seu primer laboratori i va començar a fer les primeres fotografies a l'edat de 12 anys, i des d'aleshores no ha deixat aquesta activitat. La seva trajectòria professional va iniciar-se amb la fotografia de premsa per a l'agència Pull. L'any 1982 va fundar la galeria fotogràfica Primer Plano de Barcelona, que exposava principalment fotografia documental i de reportatge, i que va dirigir fins al 1988.

Joan Tomás és un fotògraf versàtil, els seus treballs abasten el retrat (al qual li agrada donar un enfocament natural i fresc), el reportatge i la fotografia publicitària, així com encàrrecs diversos per a discogràfiques, productores de cine i institucions, a més de desenvolupar altres projectes de caire personal. Dels darrers anys cal destacar els projectes comunitaris i participatius que ha realitzat utilitzant tècniques i llenguatges de l'art urbà i que l'autor viu com un encreuament entre fotoperiodisme, art urbà i activisme social.

Fotografia realitzada el dia 19 d'octubre de 2004,
a Tossa de Mar (Girona).

Far de Tossa de Mar

2004

El 1908 es va aprovar la construcció del far de Tossa de Mar per indicar la proximitat del port de Sant Feliu de Guíxols i cobrir el buit lumínic existent entre els fars de Calella i Palamós. Per la banda de ponent, la seva corda lumínica enllaça amb la llum del far de Calella i, enfilant més al sud-oest, amb el sistema de fars de Barcelona, concretament amb el de Montjuïc

Esta emplaçat a la punta mes alta del cap de Tossa, fora de les muralles medievals de la població, en un espai privilegiat per la seva panoràmica i des del qual es domina la platja i la badia.

Bessó del far de s'Arenella, al Port de la Selva, la torre del far està ubicada en el centre d'un edifici de pedra blanca i planta quadrada, situat a 70 metres sobre el nivell del mar. Això, amb els 12 metres d'alçada de la torre, fa que l'esclat es vegi a més de 30 milles, malgrat que el seu abast teòric sigui 21 milles. Es va inaugurar el 27 d'agost de 1919. L'encesa es va fer amb un aparell de cinquè ordre amb una làmpada que il·luminava 15 milles. La làmpada provisional d'incandescència amb gasolina es va substituir el 1922 per un sistema d'acetilè. Posteriorment, el 1929, la làmpada va electrificar-se totalment.

Des del gener de 2003 l'Ajuntament de Tossa de Mar té una concessió administrativa per a l'ús de les instal·lacions del far – excepte la torre i zona tècnica de control del far - com a Centre d'interpretació dels Fars de la Mediterrània.

31

JUANJO MARTÍNEZ

(Santa Elena, Jaén, 1960)

Juanjo Martínez va néixer a Santa Elena, poble de la província de Jaén. Tot i haver estudiat Econòmiques, les arts gràfiques el van atreure des de ben jove.

El seu recorregut professional està lligat al sector marítim portuari i logístic des de fa més de 35 anys. A la dècada dels 80 va començar a treballar al diari *El Vigia* i, posteriorment, en altres mitjans del sector com són *Transporte XXI*, *Diario del Puerto* i *Got Carga*. Cap a finals dels anys 90 va ampliar la seva activitat treballant per a empreses privades i entitats públiques del sector logístic, com és el cas del Port de Barcelona.

Altres àmbits en què Juanjo Martínez ha treballat són la fotografia d'empresa i els llibres (d'entrevistes i d'història marítima-portuària).

El seu bagatge fotogràfic fa que sigui una persona de referència en el sector i que la seva obra sigui fonamental per conèixer l'evolució de la logística a Catalunya i especialment a Barcelona.

Fotografia realitzada al far de Vilanova i la Geltrú,
el dia 16 de novembre del 2005, a les 18 hores.

Far de Sant Cristòfol

2005

El primer far de Vilanova va ser inaugurat l'1 d'agost de 1866 en la mateixa ubicació que l'actual, davant la platja de Sant Cristòfol, va ser construït quan aquesta població encara no disposava de port. Els pescadors i patrons dels pailebots que comerciaven amb ultramar havien demanat insistentment una llum de referència que els guiés fins a la platja vilanovina. Projectat com un llum local, el far s'alçava només 12,6 metres sobre el nivell del mar i la seva làmpada cremava oli d'oliva, que generava una llum vermella fixa que tenia un abast de 9 milles.

Ben aviat va plantejar-se la necessitat de tenir un far més potent en aquest indret de la costa catalana, on calia elevar la torre per aconseguir un major abast geomètric. Descartat l'aprofitament de l'antiga torre, se'n va construir una de nova i es van ampliar les instal·lacions existents.

El nou far de Vilanova va entrar en funcionament l'1 de maig del 1905. La nova torre s'aixecava fins als 21 metres i disposava d'una llanterna cilíndrica de 2,25 metres de diàmetre muntada sobre un flotador de mercuri. La làmpada era d'incandescència per vapor de petroli a pressió i disposava d'un mecanisme de rellotgeria. Emetia tres esclats repetits cada 8 segons. L'any 1918 el far va electricar-se i s'hi va instal·lar una làmpada de filament de 1.000 bugies que donava un abast de 30 milles. El far de Vilanova no ha deixat de funcionar des d'aleshores, exceptuant el període comprès entre el 13 de febrer de 1937 i el 6 de març del 1939, per causa de la Guerra Civil espanyola.

33

ANDREU REVERTER

(Alcanar, 1974)

Andreu Reverter va néixer a Alcanar i, com ell assegura, el paisatge d'aquestes terres de l'Ebre el van marcar profundament i el van portar a la fotografia. Després de les primeres experiències amb la càmera va començar els seus estudis de fotografia amb reconeguts autors.

Com a fotògraf professional ha col·laborat amb empreses i professionals com Edicions 62, *El Periódico de Catalunya*, Tusquets Editores, Lunwerg Editores, Ramón Úbeda (dr. arte Camper), entre d'altres

Ha editat llibres i ha realitzat diverses exposicions. La seva tasca ha estat premiada amb el 2n Premi Tiramilles de viatges i aventures de la Diputació de Barcelona (1999); el 2n Premi de Fotografia del Concurs Internacional Sigma, en l'apartat angular (1999), entre d'altres, i la Menció d'Honor en el Premi Euro Press Photo Awards 2000.

Es tracta d'un narrador de llum que escriu sobre imatges, encara disparades de manera analògica. La seva fotografia va del retrat al paisatge i aborda temes històrics, ecològics i socials.

.K6/200

Handwritten signature

Fotografia presa en el far del Port de la Selva (punta s'Arenella),
el matí del dia 11 de novembre de 2006, a les 8.15 hores.

Far de punta s'Arenella

2006

El precedent d'aquest far és una torre de guaita que servia per defensar-se dels atacs dels enemics.

El far de punta s'Arenella no correspon, com en la majoria dels fars d'aquest litoral, al regnat d'Isabel II. El 1891 la Societat de Salvament de Nàufrags de Girona va reclamar la construcció d'un far. Però va caldre esperar fins al Pla de Reforma de l'Enllumenat de 1902/1904 perquè se n'avalés la conveniència. Inicialment es va pensar d'erigir-lo a la Lloia, però es va considerar més adient el lloc on és avui, que té més angle de visió, tot i que està molt batut per la tramuntana. Per fi, el 16 de desembre de 1913, es va inaugurar, vint-i-dos anys després que se'n justificués la necessitat.

Situat a l'entrada de la badia de Port de la Selva, a l'Alt Empordà, el far s'enfila damunt d'un promontori al qual es pot accedir des de la carretera principal o pel camí de ronda.

Es tracta d'un edifici de planta quadrangular distribuït en planta baixa, amb la coberta de teula de quatre vessants i al centre una torre quadrada amb la part superior circular, que integra el mecanisme del far de 8 metres d'alçada. Les obertures són d'arc rebaixat amb els emmarcaments de pedra i els ampits motllurats sostinguts per mènsules treballades.

La construcció és bastida en petits carreus de pedra calcària disposats en filades, amb carreus de mida més gran a les cantonades i al sòcol. La torre de senyals està emblanquinada.

La font de llum original era de vapor de petroli i l'actual és una làmpada incandescent, amb un abast de 13 milles.

35

LLUÍS CASTELLÀ I BEL

(Barcelona, 1961)

Va començar a fer fotografies als 12 anys, amb una càmera fotogràfica Kodak- Retinette d'òptica Schneider del seu pare. Això va fer que ben aviat s'interessés pel món de la imatge. De formació eminentment autodidacta, va fer diversos cursos per consolidar els coneixements i la pràctica fotogràfica.

Amb un avi armador i patró de pesca no sobta que visqui la mar amb intensitat des de molt petit i no hagi deixat mai de relacionar-se professionalment amb el món marítim. Entre 1982 i 1987 va treballar al diari *El Vigia*. Després va obrir el seu propi estudi fotogràfic al costat del port de Barcelona, des d'on ha continuat desenvolupant la seva tasca creativa, com a fotògraf i dissenyador gràfic. Els darrers anys s'ha especialitzat en fotografia aèria.

Fotografia presa al far de Roses (Girona)
el matí del dia 22 de novembre de 2007, a les 7.30 hores.

Far de Roses

2007

Hi ha constància que en època medieval ja existia un far al lloc on després s'hi construí el castell de la Trinitat. L'actual far fou projectat, com la majoria dels del litoral de l'Estat, durant el regnat d'Isabel II dins del Pla general d'enllumenat de costes i ports del 1847, qui li va atorgar una doble funció: indicar la situació del port i l'extrem sud del cap de Creus.

Inaugurat l'1 de setembre de 1864, aquest far és a la punta de la bateria de l'antic castell de la Trinitat i el seu punt lumínic és a 24 metres sobre el nivell del mar. Orientat al sud i al garbí del golf de Roses, el far està situat a poca distància del port, i és el punt de referència nord d'aquest golf.

La seva arquitectura és la típica que es va fer servir als fars de la primera fase del Pla d'enllumenat de la costa espanyola. Es tracta d'un edifici de planta rectangular format per tres crugies diferents, amb la coberta plana, usada com a terrassa i distribuït en un sol nivell. Al centre de la terrassa s'enlaira la torre de senyals, de planta circular. La façana principal, orientada al sud, presenta la mateixa distribució tripartida que marquen les crugies.

Va ser un dels primers fars electrificats, la connexió es va fer el 1921 (fins aquell moment funcionava amb oli). Des de fa temps és d'òptica fixa. La bombeta de 250 W s'encén i s'apaga al ritme de dos aparells que regulen el pas del fluid elèctric o d'un grup electrogen auxiliar.

37

KIM MANRESA MIRABET

(Barcelona, 1961)

Kim Manresa va treballar des dels 23 anys a La Vanguardia fins poc abans de la seva jubilació.

És autor de més de 50 llibres de fotografia. La seva obra ha estat acollida a més de mil sales, entre les quals es troben la Seu de Nacions Unides, Nova York; el George Pompidou, París; el Cercle de Belles Arts, Madrid; el Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona; el Museu d'Antioquia, Medellín, i el Museu Olímpic de Lausanne, entre d'altres. Ha guanyat tot tipus de premis de fotografia usant càmeres de segona mà, i ha estat seleccionat per la revista *Photo* com un dels millors fotògrafs europeus. L'agència Associated Press ha seleccionat el seu reportatge sobre l'ablació com un dels cent millors del segle XX.

Aquest fotoperiodista català viu la fotografia més com un mitjà que com un objecte en si mateix. Mitjà que li permet poder fer el que li agrada: viatjar, l'aventura, l'antropologia, l'arqueologia, posar de relleu els conflictes socials.

Fotografia presa des de la platja de l'Estartit
el dia 15 de setembre de 2008, a les 21.02 hores.

Far de les illes Medes

2008

El far de les illes Medes, únic far català ubicat en una illa, no era previst en el primer Pla general d'enllumenat de costes i ports redactat el 1847, però sí que va aparèixer en la segona edició del 1858. L'indret escollit per la seva ubicació va ser el punt més elevat de la Meda Gran, i es va situar la llanterna a 86 metres sobre el nivell del mar. La construcció del far en un illot deshabitat va resultar complicada i malgrat que les obres van iniciar-se el 1862, no va ser fins l'1 de juliol de 1868 que el far es va encendre per primer cop.

El primer far de les illes Medes cremava oli d'oliva, combustible substituït successivament per la parafina, el petroli i finalment, l'electricitat. La primera edificació va ser dissenyada pensant que els faroners i les seves famílies hi havien de passar llargs períodes en situació d'aïllament, especialment quan la tramuntana impedia la navegació fins a terra. Per això disposava, entre d'altres elements, d'un sistema de recollida d'aigua de pluja i d'un forn de pa.

L'aïllament va ser el factor que va propiciar que el far de les illes Medes fos un precursor en automatització i funcionament sense faroner. L'any 1921 es va construir la nova torre, amb una nova òptica i un nou llum, que incorporava un mecanisme automàtic, que havia de ser revisat un cop a la setmana.

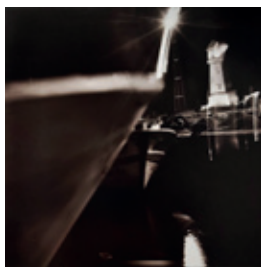
Actualment el far, situat al Parc Natural de les Illes Medes, és alimentat amb energia solar. L'edifici està configurat per dues cases bessones amb la torre al mig.

AGUSTÍ CARBONELL I YAÑEZ (Barcelona, 1951)

Agustí Carbonell és una de les principals referències nacionals de l'edició gràfica. Inicià la seva trajectòria professional a l'Estudi Levi, de Madrid (1970-1975). Va ser cap de fotografia d'*El Periódico de Catalunya* des de l'any 2000 fins l'any 2012. Entre els anys 1988 i 1991 va ocupar el mateix càrrec a *La Vanguardia*, on va dirigir el canvi de disseny del diari a nivell gràfic. Entre 1992 i 2000 va ser cap de la secció de fotografia d'*El País* i professor a la Universitat Pompeu Fabra. Entre 1978 i 1988 va treballar com a redactor gràfic a *Mundo Diario*, *Diario Dicen*, *Sport* i *El País*.

Durant la seva trajectòria professional Carbonell ha rebut diversos guardons, entre els quals destaca el premi de Periodisme Comte Godó, l'any 1995, amb les seves imatges de l'incendi del Liceu; el Fotopress, l'any 1983 i la Insígnia d'or de l'Associació d'Informadors Gràfics de Premsa i Televisió de la Rioja, l'any 2017.

Relació d'obres

**La Torre del Relotge,
Barcelona, 1996**

Manel Esclusa i Canals (Vic, 1952)
©VEGAP
Fotografia en blanc i negre
35 x 35 cm
NIAP 537

**Far de Sant Sebastià,
Palafrugell, 1997**

Xavier Miserachs i Ribalta (Barcelona, 1937-1998)
Fotografia en blanc i negre
47 x 32 cm
NIAPB 450

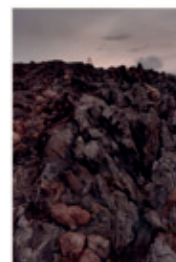
**Far del Llobregat,
Barcelona, 1998**

Toni Vidal Miquel (Es Castell, Menorca, 1934)
©VEGAP
Fotografia a color
33 x 30 cm
NIAPB 453

**Far de Montjuïc,
Barcelona, 1999**

Xavier Marrot (Sabadell, 1970)
Fotografia en blanc i negre
29 x 39,5 cm
NIAP 541

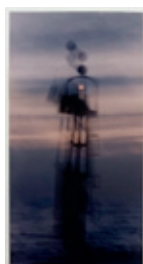
**Far de cap de Creus,
Cadaqués, 2000**

Pep Callís i Figueras (Olot, 1949-2006)
Fotografia a color
45 x 30 cm
NIAPB 454

**Far de cala Nans,
Cadaqués, 2001**

Francesc Xavier Marty Sancho (Badalona, 1959)
Fotografia a color
30 x 30 cm
NIAPB 557

**Balisa de la Llosa,
Palamós, 2002**

Consuelo Bautista i Riveros (Bogotá, Colòmbia, 1957)
©VEGAP
Fotografia a color
36,15 x 18 cm
NIAPB 564

**Balisa de les illes Formigues,
Palamós-Palafrugell, 2003**

Joan Tomás i Corominas (Barcelona, 1958)
Fotografia a color
38 x 30 cm
NIAPB 568

**Far de Tossa de Mar,
Tossa de Mar, 2004**

Juanjo Martínez i Ruiz (Santa Elena, Jaén, 1960)

Fotografia a color

25,2 x 38 cm

NIAPB 574

**Far de Sant Cristòfol,
Vilanova i la Geltrú, 2005**

Andreu Reverter Sancho (Alcanar, 1974)

Fotografia en blanc i negre

25,5 x 39,7 cm

NIAPB 575

**Far de Punta de S'Arenella,
Port de la Selva, 2006**

Lluís Castellà i Bel (Barcelona, 1961)

Fotografia a color

27,5 x 42 cm

NIAPB 564

**Far de Roses,
Roses, 2007**

Kim Manresa Mirabet (Barcelona, 1961)

Fotografia a color

45 x 29 cm

NIAPB 585

**Far de las illes Medes,
l'Estartit, 2008**

Agustí Carbonell i Yañez (Barcelona, 1951)

Fotografia a color

30,2 x 42,2 cm

NIAPB 597

Departament de Patrimoni cultural
© tots els drets reservats

Port de Barcelona